

Lekcja 4

Rzeczowniki liczby pojedynczej – czasowniki hebrajskie – perfectum czasownika w koniugacji Qal – partykuła dopełnienia bliższego םתָּ/תָּ

1. Rodzaj męski i żeński rzeczowników liczby pojedynczej

W języku hebrajski mamy dwa rodzaje rzeczownika: męski i żeński. W przypadku rzeczowników oznaczających żywe stworzenia rodzaj gramatyczny zwykle odpowiada naturalnemu rodzajowi, czyli płci, ale w innych przypadkach nie zachodzi wyraźne powiązanie między rodzajem a znaczeniem danego słowa.

Rzeczowniki **rodzaju męskiego** w języku hebrajskim nie posiadają wyraźnej końcówki fleksyjnej.

אָב	brat
נַעַר	chłopiec, młodzieniec

Rzeczowniki **rodzaju żeńskiego** w języku hebrajski są w większości rozpoznawalne po charakterystycznej końcówce fleksyjnej:

- wiele rzeczowników rodzaju żeńskiego kończy się na הָ ׀-

אֲדָמָה	ziemia, gleba
בָּהֵמָה	bydło
תּוֹרָה	pouczenie

- niektóre rzeczowniki rodzaju żeńskiego kończą się na ת

בְּרִית	przymierze
מְלָכוּת	królestwo
חַטָּאת	grzech

- rzeczowniki oznaczające części ciała występujące w parze są rodzaju żeńskiego, jednakże nie posiadają wyraźnej żeńskiej końcówki fleksyjnej

יָד	ręka
עֵין	oko
רֶגֶל	noga

Rzeczowniki nie posiadające żeńskiej końcówki fleksyjnej są zazwyczaj rodzaju męskiego, ale istnieje kilka ważnych wyjątków.

אֶבֶן	kamień (f)
עִיר	miasto (f)
אֶרֶץ	ziemia (f)

Rodzaju rzeczownika należy zatem uczyć się dla każdego słowa oddzielnie, ponieważ nie zawsze można go poprawnie odczytać, opierając się na formie lub znaczeniu.

2. Czasowniki w języku hebrajskim

Czasowniki hebrajskie zbudowane są na trzyspółgłoskowym rdzeniu. Rdzeń ten jest modyfikowany za pomocą:

- afiksów, czyli cząstek wyrazowych dodawanych do rdzenia: prefiksów (przedrostków poprzedzających rdzeń), sufiksów (występujących bezpośrednio po rdzeniu) lub interfiksów (cząstek pojawiających się wewnątrz rdzenia),
- schematów tematycznych właściwych danej koniugacji,
- osoby, rodzaju i liczby.

a) Koniugacja

Wskazuje na wartość czynności wyrażonej czasownikiem: czynna, bierna, przyczynowa lub zwrotna (w języku polskim mówimy o „stronie” czasownika). Każda koniugacja ma własny schemat afiksów i samogłosek.

Przykładowo, koniugacja prosta nazywana Qal charakteryzuje się schematem samogłosek *qāmeṣ – paṭaḥ*: קָטַל (zabił; 3 sg m).

b) Postać czynności – odmiany

Czasowniki hebrajskie występują w dwóch odmianach, które wskazują różne aspekty wyrażanej nimi czynności: **perfectum** i **imperfectum**, nazywane odpowiednio z języka hebrajskiego jako *qatal* i *yiqtol*. Perfectum przedstawia czynność jako zdarzenie, które w całości się skończyło, natomiast imperfectum wskazuje na czynność, która się nie skończyła i jest w trakcie swego przebiegu.

Postać czynności nie wskazuje na jej czas (jak jest w języku polskim). Jednakże perfectum jest używane najczęściej dla wyrażenia czynności przeszłych, natomiast imperfectum – czynności teraźniejszych lub przyszłych. Znaczenie hebrajskich czasów w tłumaczeniu jest w znacznym stopniu zależne od rodzaju zdań lub wyrażen, w których dany czasownik jest użyty. Czas czasownika wynika zatem z kontekstu narracji (wypowiedzi).

c) Afiksy fleksyjne

Wskazują na sprawcę czynności, określając: osobę (pierwszą, drugą lub trzecią), rodzaj (męski lub żeński) i liczbę (pojedynczą lub mnogą).

Wszystkie odmiany, za wyjątkiem imiesłowów, bazują na dwóch schematach morfologicznych:

• przyrostkowym (sufiksowym)

Do tematu czasownika (zasadniczo niezmiennego) dodaje się podmiotowe przyrostki. Ta odmiana jest zwana **perfectum**.

כָּתַב napisał

כָּתַבְתִּי napisałem

• przerostkowym (prefiksowym)

Druga odmiana, zwana **imperfectum**, na oznaczenie osoby, liczby i rodzaju wprowadza nie tylko przyrostki, ale również przedrostki.

יִכְתֹּב będzie pisał

יִכְתֹּבוּ będą pisali (oni – mężczyźni)

Uwaga: w słownikach czasowniki hebrajskie są podawane w formie Qal perf 3 sg m.

3. Koniugacja Qal – singularis

Perfectum budowane jest na schemacie sufiksowym.

3ms	קָטַל	pisał
3fs	קָטְלָהּ	pisała
2ms	קָטַלְתָּ	pisałeś
2fs	קָטַלְתְּ	pisałaś
1cs	קָטַלְתִּי	pisałem

4. Dopelnienie – partykuła dopełnienia bliższego ׀תָּא/תָּא

Dopelnienie jest tą częścią zdania, która zawiera informacje uzupełniające treść czasownika i odpowiada na pytania o przypadki (kogo? komu? kim? czego? czemu? czym?).

Syntaktycznie, chodzi o rzeczownik, który funkcjonuje jako dopełnienie czasownika przechodniego; czasownik przechodni bez dopełnienia pozostanie czasownikiem „niekompletnym”. W zdaniu: „Mojżesz uderzył skałę”, rzeczownika „skała” jest dopełnieniem czasownika „uderzyć”; bez dopełnienia fraza „Mojżesz uderzył” będzie niegramatyczna w tym sensie, że czasownik przechodni „uderzyć” potrzebuje dopełnienia.

Zazwyczaj dopełnienia dzieli się na dopełnienie bliższe i dalsze. Podstawą podziału jest fakt, że **dopelnienie bliższe** w zdaniu przekształconym ze strony czynnej na bierną staje się podmiotem, np. „Ojciec prowadził **syna**” – „**Syn** jest prowadzony przez ojca”. **Dopelnienie dalsze** w tak przekształconym zdaniu zachowuje niezmienną postać, np. „Dałem **koledze** książkę” – „Książka została dana **koledze**”.

• Dopelnienie bliższe

Kiedy dopełnienie bliższe jest rzeczownikiem określonym (to znaczy ma rodzajnik określony) lub też jest imieniem własnym, poprzedza je zazwyczaj partykuła dopełnienia bliższego (*nota accusativi*) ׀תָּא (albo bez *maqqēp*, תָּא):

הָאִישׁ שָׁמַר אֶת־הַתּוֹרָה Człowiek przestrzega prawa.

הָעָם אָהַב אֶת־דָּוִד Lud kocha Dawida.

Kiedy dopełnienie jest nieokreślone, wówczas nie jest ono wprowadzone przez partykułę ׀תָּא:

הָאִישׁ כָּתַב דָּבָר Człowiek pisze słowo.

Zaimki w funkcji dopełnienia bliższego czasownika łączą się z partykułą dopełnienia, o czym będzie mowa w jednej z późniejszych lekcji. Przykładowo:

וְהָרְגוּ אֹתִי I zabiją mnie.

• Dopelnienie dalsze

Dopelnienie dalsze w języku hebrajskim jest wprowadzane za pośrednictwem przyimka. Wybór przyimka zależy od czasownika, który ma być modyfikowany dopełnieniem. Przykładowo:

נָשָׂא יָדוֹ בַּמֶּלֶךְ Podniósł swoją rękę na króla / przeciw królowi.

Uwaga: w powyższym zdaniu widzimy, że dopełnienie bliższe („swoją rękę”) nie jest wprowadzone przez *nota accusativi* (ta pojawia się, jak zostało powiedziane wcześniej, „zazwyczaj”).

4. Słownik

אָדָם	m człowiek, Adam	מֶלֶךְ	Qal królować, być (zostać) królem
אָח	m brat; pl אחים	נָבִיא	m prorok
אָחוֹת	f siostra; pl אחיות	נֶעֶר	m młodzieniec, chłopiec, sługa
אִם	f matka; pl אמות	נַעֲרָה	f dziewczyna, służebnica
אֵת, אֶת־	<i>nota accusativi</i>	סוֹס	m koń
בַּהֶמָּה	f bydło	סוּסָה	f klacz
בְּרִית	f przymierze	עַם	z (przydimek)
בַּת	f córka; pl בנות	פָּקַד	Qal nawiedzić, wizytować, wejrzeć (na)
זָכַר	Qal pamiętać	שָׁמַר	Qal strzec, zachowywać
כָּרַת	Qal ciąć, odciąć	שָׁפַט	Qal sądzić
כָּרַת בְּרִית	zawrzeć przymierze	תּוֹרָה	f prawo, pouczenie

Ćwiczenia

1. Zwróć uwagę na rodzaj rzeczowników, które pojawiły się w słowniku lekcji 1-3.
2. Określ rodzaj (m lub f) podanych niżej rzeczowników.

אָדָם _____ (p)	חַטָּאת _____ (k)	זֶהָב _____ (f)	מִשְׁמֶרֶת _____ (a)
בָּעַל _____ (q)	מִשְׁפָּחָה _____ (l)	צִדְקָה _____ (g)	מִזְבֵּחַ _____ (b)
מִלְאָד _____ (r)	דְּמוּת _____ (m)	נַחְלָה _____ (h)	אֲדָמָה _____ (c)
מִלְחָמָה _____ (s)	כָּבֶשׂ _____ (n)	מָלַח _____ (i)	תְּקוּנָה _____ (d)
בָּקָר _____ (t)	עֲרָבָה _____ (o)	מִמְלָכָה _____ (j)	מִצּוּחַ _____ (e)

3. Odmień następujące czasowniki w koniugacji Qal perf sg.

שָׁמַר

3 sg m
3 sg f
2 sg m
2 sg f
1 sg

כָּרַת

3 sg m
3 sg f
2 sg m
2 sg f
1 sg

זָכַר

3 sg m
3 sg f
2 sg m
2 sg f
1 sg

פָּקַד

3 sg m
3 sg f
2 sg m
2 sg f
1 sg

מָלַךְ

3 sg m
3 sg f
2 sg m
2 sg f
1 sg

שָׁפַט

3 sg m
3 sg f
2 sg m
2 sg f
1 sg

4. Przetłumacz poniższe zdania. Określ formę gramatyczną czasowników występujących w poszczególnych zdaniach (wg schematu: Qal perf osoba – rodzaj – liczba – rdzeń czasownika, np. – שָׁפַטְתִּי Qal perf 1 sg od שָׁפַט).

הָאֵב שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר Gen 37:11* (a)

וְלֹא שָׁמְרָתְּ הַבְּרִית I Kgs 11:11* (b)

יְהוָה כָּרַת אֶת־אֲבָרָם בְּרִית Gen 15:18* (c)

יְהוָה מָלַךְ Ps 93:1* (d)

כִּי־שָׁמְרָתִי דָרְךְ Ps 18:22* (e)

לא־זָכַרְתָּ אֶת־הַיּוֹם Ezek 16:43* (f)

פָּקַד אֶת־הָעָם I Kgs 20:15* (g)

לא־זָכַרְהָ Lam 1:9 (h)

וְלֹא־זָכַר יוֹאָשׁ^{PN} הַמֶּלֶךְ II Chr 24:22 (i)

הַמֶּלֶךְ שָׁפַט I Kgs 3:28* (j)

כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־חַנָּה^{PN} I Sam 2:21 (k)

פָּקַדְתָּ הָאָרֶץ Ps 65:10 (l)

כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־הָעָם Ruth 1:6* (m)

וְרַחֲבָעַם^{PN} מֶלֶךְ בִּיהוּדָה I Kgs 14:21* (n)

Uwaga!

skrót PN pochodzi od *personal name*; imiona własne użyte w ćw. 4

i) יוֹאָשׁ – Joasz

k) חַנָּה – Anna

n) רַחֲבָעַם – Roboam

* asterisk w ćw. 4 wskazuje, że cytowana fraza z danego tekstu biblijnego została nieco zmodyfikowana